

Egy a 2500 közül

Beszélgetés a Budai Nemzeti Bizottság egykori főtitkárával

A Budapest Főváros Levéltári Kiadványainak dokumentációsorozata 4. kötetének megjelenéséről — szerkesztő dr. Ságvári Ágnes levéltári főigazgató, a gyűjtést, Halasi László végezte — tavaly már hírt adtunk a *Budapesti Közéleti Névmutató 1945—1950* című kötet a felszabadulás után alakult nemzeti bizottságok tagjainak névsorát és életrajzi adatait is közli.

Mintegy 2500 név szerepel a műben. Közülük egy Nagy Kázmér, a 37 évvel ezelőtt alakult Budai Nemzeti Bizottság első főtitkára. Dolgozószobájában beszélgetünk.

— Iszonyú hideg heteket éltünk át 1945-ben — emlékezik vissza. — Február elején befagyott a Margitszigetet átkaroló két Duna-ág. Zsebemben néhány fontos okmánnyal a Duna jégpáncéljáról jutottam át Budára.

— Pontosan mikor történt ez az átkelés?

— 1945 február 4-én, vasárnap délelőtt.

— Mi adta az elhatározást?

— A pesti oldal felszabadulását követő órákban az addig illegális, vagy a betiltott ellenzéki pártok órási életerővel nyomban feltámadtak. Megtáltuk egymást. Így, az akkori Tisza Kálmán téri házban működő kommunista pártot. Ez volt a központ, mert a Debrecenből frissen, vagyis sárosan és borostás arccal érkezett Vas Zoltán képviselte a távoli ideiglenes kormányt. Én is ott tartózkodtam, amikor Kállai Gyula javaslatára kinevezték a főváros polgármesterévé Csorba Jánost, alpolgármesterévé Bechtler Pétert és Jámbor Alajost, a rádió élére pedig Ortutay Gyulát. A kiszagdapártik, akik közé tartoztam, a Skót Misszió nevű lelkeszségen találták meg a beteg Tildy Zoltánt. Az ágya körül folytak a megbeszélések. Ott került szóba a még harcok alatt álló budai kerületek jövője. Tildy javasolta: használjuk ki a befagyott Dunát és keljünk át Budára a szervező munkát megindítani. Vállaltam, hiszen akkor még 25 éves voltam.

Nagy Kázmér egy dossziéból kiemeli a megsárgult, de még jól olvasható megbízólevelet Tildy aláírásával, egy 1945-ös zsebnaptárt, benne apróbetűs naplófeljegyzésekkel és a 37 évvel ezelőtt készült magyar—oroszl nyelvű igazolványokat.

— Sajnos, a legfontosabb „dokumentum” nincs a birtokomban...

— Mi volt az?

— A Szabadság... A felszabadult pesti oldal első napilapjának példányai. Indulásom előtt szinte véletlenül, bekecsem zsebembe gyűrtem néhány számát. Szerencsémre. Akkoriban ugyanis se aláírásnak, se pecsétnek nem volt hitele. Az első pesti újság az orosz járőrök is meggyőzte, hogy nem Berlin felől, hanem valóban „odaátrol” érkeztem. Barátaim is ennek hittek igazán.

— Február 4. és a bizottság megalakulást között majdnem két hét telt el.

— A németek ellen küzdő magyar Budai Ezrednél néhány napig, mint lőszerládarakodó tevékenykedtem. Majd pesti megbízásokat teljesítve, üzeneteket adtam át. Amikor február 12-én, a Várba szorult erők letették a fegyvert, mi mar másnap — a mai Bartók Béla úton — hozzá láttunk a romeltakarításhoz, az utcákat eiborítva tetemetek temetéséhez. Február 15-én, csütörtökön reggel a Verpeléti — a mai Karinthy Frigyes — utcában levő XI. kerületi előljárásságra mentem. A romos épület lépcsőháza, udvara, folyója úgy nyüzsgött, mint a felbolygatott méhkas. Sokan úgy érezték, hogy tenni kell valamit magukért, a városért. Csak azt nem tudták még, hogyan.

— Mi történt ezután?

— A kapuban régi barátom, Baktay Ervin ölelt át. Alig ismertem rá. Az ostromi divat szerint szakállt növesztett, nadrágszíjjal kötötte át a felöltőjét. Amikor megtudta mi járatban vagyok, izgatottan ki-

áltott a Budán rekedt Szabó Pál biharugrai író felé: „Itt van a pesti küldött!”. A tanácsterembe mentünk. Hideg volt, por és félhomály, mert a légnyomástól betört ablakok egy részét lópokrócokkal pótolták. Az elnöki asztalhoz vezettek, s ott az érzelmeiket visszafojtva, tárgyilagosan ismerttettem az általam már látott és tudott helyzetet. Beszéltem az ideiglenes debreceni kormánytól, nemzeti bizottságok megalakulásáról és javasoltam, hogy a hidak újjáépítéséig válasszuk meg Buda város Nemzeti Bizottságát.

Nagy Kázmér elem teszi az 1945. február 15-én keletkezett, az alakuló ülésről készült jegyzőkönyvet, amelynek eredetije csak néhány éve került elő. Ebből idézem: „Az előadó (Nagy Kázmér) beszámolója után a pártok küldöttei egyhangú lelkesedéssel elhatározták a budai N. B. megalakítását és annak elnökévé egyhangúan Kása Jánost, a Kommunista Párt tagját választották meg... a BNB titkárságának vezetésével Nagy Kázmért, mint főtitkárt bizta meg.”

— Ki volt Kása János?

— Baktay Ervin. Ragaszkodott ahhoz, hogy illegálisban használt nevén szerepeljen.

— Kiket delegáltak a pártok?

— Mindazokat, akik az elmúlt 24 órában már öntevékenyen tenni akartak valamit. Így lett helyettes polgármesteri címmel a budai közigazgatás vezetője Makra Zsolt. A rendőrség szervezésében tanácsadó Csikkel József rendőrtiszt. Budai kapitánnyá Ratulovszky Jánost neveztük ki. Mint kiderült, jó választás volt, hiszen később altábornagysággig vitte. Rajta kívül a kommunista pártot Práger Imre, Kapos István, Maroczky Lajos, az erdélyi Dávid Ferenc, Kaposi György, E. Kovács Kálmán és Baktay, vagyis Kása János képviselte. A Nemzeti Parasztpárt érdekeire Szabó Pál, az író vigyázott. Sokan akkor hallottak először arról, hogy van ilyen párt is. A szociáldemokraták Várnai Zseni költőt a Halász Alfréd városatyát delegáták. A kisgazda—polgári pártot Vass Sándor, Szentkúty Pál, Haraszty Gyula és Lemér, Kunszery Gyula és Dékány András képviselte. Dékány lett a kerületi előjáró is. Végül, indítványomra a bizottság elfogadta a megjelent Közi-Horváth József pap képviselőt, Koncz Károlyt és Varga Endrét, mint a Keresztény Demokrata Néppárt megbízottait. Közi-Horváth ugyanis a Szálasi-féle puccs után a magyar országgyűlésben egyedül emelt szót a törvénytelenység ellen. Úgy éreztem, köztünk a helye. A teljesség kedvéért meg kell jegyezmem, hogy a „delegálások” ott, a helyszínen, percek alatt zajlottak le azokból, akik éppen megérkeztek. Akkor ez elegendő jogalap volt. Az így vállalt madátumokért senkit sem irigyeltek.

— És hogyan folytatódott...?

— Rövidesen elgyalogoltunk a budai szovjet városparancsnokhoz. Úgy emlékszem, Vaszilij ezredes volt. Engedélyt adott, hogy Halász Alfréd bizottsági tag kis nyomdájában előállíthassuk az első plakátokat, valamint a működésünkhöz szükséges magyar—oroszl nyelvű igazolványokat. Legfontosabbak voltak a falragaszok. Azok bizonyították Buda lakossága előtt, hogy nem és nem pusztulunk el, hogy van remény...

Nagy Kázmér az általa fogalmazott, gépelt és kissé megviselt, de olvasható első falragaszok tervezeteiben lapoz. Egyet kiemel közülük, a címe: „Kiáltvány Buda népéhez!” Azt tudatja, hogy a város felszabadult és a plakáton felsorolt pártok „közös munkája biztosítja az elpusztult város felépítését, a békés termelőmunka megindítását”. A budai kiáltvány utolsó mondata: „Éljen a szabad, demokratikus Magyarország!”